

Практичне заняття 9

НАВЧАЛЬНА СТЕЖКА

Мета: ознайомитися з теоретичними засадами розробки навчальної стежки та методами роботи на ній.

Теоретичні відомості

Концепція національного виховання передбачає поглиблення теоретичних і практичних аспектів народознавства та всебічний розвиток знань про окремі характеристики територіально-господарського комплексу локального рівня шляхом запровадження краєзнавчих форм навчання та виховання. Особливу краєзнавчу форму позакласної роботи становить робота на навчальній стежці.

Роботу на навчальній стежці можна здійснювати за двома головними напрямками: перший є дуже складний і кропіткий, адже включає організацію (створення) маршруту, облаштування стежки на місцевості та проведення постійної (систематичної) екскурсійної роботи; другий - більш простий - це відвідування існуючої стежки й прослуховування екскурсійного матеріалу.

У загальному розумінні навчальна стежка - це продуманий, розмічений маршрут екскурсії в природу, під час відвідування якого вчитель веде розповідь про певні об'єкти і явища. За тематикою розрізняють комплексні та тематичні стежки. Яскравим прикладом тематичної стежки може бути екологічна стежка.

Мета навчальної стежки - це насамперед освіта (екологічна, краєзнавча), виховання та пропаганда вивчення й охорони природи. Крім того, навчальна стежка передбачає активне пересування місцевістю з природними ландшафтами, тому сприяє оздоровленню та фізичному вихованню учнів.

Створення стежки становить складний процес, здійснюваний за нижченаведеними правилами. Підготовка стежки включає розробку маршруту, підготовку картографічних матеріалів та узгодження проекту стежки із землевласником (юридичною особою - власником або орендарем землі, де заплановано створити стежку, - міськрадою, сільрадою, акціонерним товариством тощо).

Маршрут має бути доступний (зручність транспортного під'їзду, близькість та ін.), естетично привабливий та інформаційно насичений. Екскурсійними об'єктами при цьому можуть бути об'єкти живої й неживої природи, що унаочнюють розповідь і дають уявлення про типові та унікальні ландшафти місцевості, особливості їх функціонування та необхідність охорони.

Найважливіший етап створення стежки - прийняття офіційного документа, який дає право на її організацію та визначає порядок користування, - рішення міської або сільської ради, відомчої організації тощо, затвердженого відповідними підписами та печатками.

У результаті на кожен створену екологічну стежку складають паспорт за відповідною формою (табл. 8).

Таблиця 8. Паспорт навчальної стежки

№	Рубрика	Опис
1	Географічне положення	
2	Проїзд	
3	Землекористування	
4	Рішення про створення стежки	
5	Значення стежки	
6	Стислий опис маршруту	
7	Історичні відомості про навколишнє середовище	
8	Опис об'єктів показу на маршруті	
9	Стан стежки	
10	Режим використання	
11	Заходи для облаштування або маркування стежки	
12	Організація (особа), яка здійснює охорону маршруту	
13	Організація-шеф	
14	Розробник маршруту	
15	Додатки	а) картосхема маршруту; б) докладний опис об'єктів
16	Підписи	Консультанти Науковий керівник

Після узгодження маршруту із землевласником складають картосхему маршруту й путівник, що містить перелік об'єктів показу в логічній послідовності огляду та їх опис (у тому числі фотографії або графічні ескізи).

Під керівництвом фахівця-консультанта заздалегідь досліджують стежку з метою виявлення цікавих об'єктів показу, місць установа інформаційних щитів, обладнання демонстраційних та навчальних майданчиків тощо.

На наступному етапі відбувається обладнання стежки: маркування маршруту; встановлення інформаційних щитів; рекреаційне оформлення - установа лав або їх аналогів; розчистка дороги або місцевості, де прокладають стежку; прибирання сторонніх неестетичних предметів. Оформлення оглядових майданчиків передбачає висадження рідкісних або лікарських рослин, створення ландшафтної композиції тощо. Улаштування навчального майданчика має на меті створення умов для навчання на маршруті - орієнтування, здійснення спостережень, виконання завдань природоохоронного характеру тощо.

На остаточному етапі відбувається підготовка екскурсиводів - ними можуть бути учні старшого шкільного віку, які брали участь у створенні стежки, або сам учитель. Під час проведення екскурсії бажано

використовувати «портфель екскурсовода» - допоміжні матеріали, що доповнюють текст повідомлення на маршруті.

Завдання

1. Створити картографічну основу для розробки маршруту стежки. Для цього збільшити та розмножити топографічну карту Дніпропетровської області (обраної ділянки). На топографічну основу нанести головні об'єкти, що служать для розкриття теми, початок і кінець маршруту, місця для облаштування дослідних майданчиків. Розбити весь маршрут на окремі ділянки, визначити й нанести на топографічну основу зупинки та місця відпочинку.

2. Скласти паспорти кожного об'єкта показу.

3. Розробити ескізи попереджувальних та інформаційних щитів та плакатів.

4. Розробити пакет допоміжних документів і матеріалів: картосхем, фотокарток, зарисовок, що більш докладно розкриють зміст теми.

Запитання для самоперевірки

1. Що таке навчальна стежка? Які ви знаєте існуючі екологічні стежки в Україні та регіоні?

2. Для чого потрібно складати паспорт кожного об'єкта?

3. Яку роль відіграє топографічна основа у створенні стежки?